

Makedoniyalik Aleksandrning harbiy yurishlari geografiyasi

Matchanov Bunyodbek Matchanboy o'g'li

*Urganch Davlat universiteti Ijtimoiy-Iqtisodiy fanlar fakulteti Tarix
(mamlakatlar va yo'nalishlar bo'yicha) yo'nalishi 1-bosqich talabasi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Makedoniyalik Aleksandrning harbiy yurishlari geografiyasi, harbiy taktikalarini, bosib olingan hududlardagi aholiga tasiri, Aleksandrning harbiy yurishlarini o'rganish bugungi kun uchun nechog'lik muhim ekanligi yoritib berilgan. Shuningdek, mazkur mavzu yuzasidan tegishli xulosalar keltirilib o'tilgan.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается география военных походов Александра Македонского, влияние военной тактики на население завоеванных регионов, а также насколько важно изучение военных походов Александра на сегодняшний день. Также по данной теме сделаны соответствующие выводы.*

Abstract: *This article examines the geography of Alexander the Great's military campaigns, the influence of military tactics on the population of the conquered regions, and also how important it is to study Alexander's military campaigns today. Also relevant conclusions were drawn on this topic.*

Kalit so'zlar: *Anatoliya, Misrhali, Parmenion, Makedoniya, Yunoniston, Afina, Fiva, Fessaliya va Korinf.*

Ключевые слова: *Анатолия, Египет, Парменион, Македония, Греция, Афины, Фивы, Фессалия и Коринф.*

Keywords: *Anatolia, Egypt, Parmenion, Macedonia, Greece, Athbes, Thebes, Thessaly and Corinth.*

Makedoniyalik Aleksandr Makedoniya podshosi Filipp II va uning rafiqasi Olimpiyadaning o'g'li. Aristoteldan ta'lim olgan, harbiy ishni otasidan o'rgangan.

Aleksandr Makedoniskiyning harbiy yurishlari geografik ravishda jahon tarixidagi eng katta yo'nalishlardan biri hisoblanad. U bosib olgan hududlar shimolda Makedoniya, Yunoniston, Baqtirya va janubda Misr, Eron, Hindistonga qadar borgan.

Aleksandrda shuningdek Filipp yo'q paytida davlatni boshqarish bo'yicha amaliy tajriba bor edi va Frakiya qo'zg'olonini bostirgan edi. U hattoki miloddan avvalgi 338 yildagi Xeroniya jangida otliq qo'shinlarga qomondonlik qilgan ekan.

Aleksandr harbiy yurishlarni Yunonistondan boshladi. U otasi Filippning o'limidan so'ng darhol Yunonistonga harbiy harakatlarni boshladi. Filippning dafn marosimi tugashi bilanoq Yunonistinning asosiy polislari Afina va Fivaga yurish qilishga qaror qildi.

Makedoniyada mustahkamlangach Aleksandr mil.avv. 334-yilning bahorida Osiyoga yurish boshlaydi .Uning armiyasi to'liq 37.000 kishi edi, bundan Makedoniya piyoda falanga 12.000 nafar , qo'shimcha 3000 kishilik "qirol gvardiyasi" va 18.000 kishilik otliq askarlar bor edi.

Aleksandr Osiyo tuprog'iga qadam qo'ygan ilk Makedoniya podshosi bo'ladi. Forslar Aleksandrni dastlab hozirgi Turkiya hududida kutib oladilar. Ilk to'qnashuv Granik daryosi, hozirgi Ko'chabosh bo'yida, Anatoliyaning shimoli-g'arbida bo'ladi. Aleksandr askarlari Anotolyaning janubi bo'ylab g'arbga harakat qila boshladi va fors satrapliklari Lidya, Kariava, Lusiyani egaladi. Mil. avv. 333-yil bahorgacha Aleksandr Anatoliya markazi hozirgi Anqara, o'sha paytdagi Frigiya poytaxti Gordiyunga yetib boradi. Endi Aleksandr Kichik Osiyoning ichiga qarab - Kappadokiyaga qarab harakat boshladi, bu yerlarda yerlarda yashovchi mahaliy qabila va elatlar Eron hokimiyati ostida bo'lsalarham, mustaqilikka intilar va Eron zulmidan aziyat chekar edi, shu tufayli ular Aleksandr va uning armiyasini xursandchilik bilan kutib oladilar.

Kichik Osiyo yarimorolida, O'rtayer dengizi shimoliy-sharqiy qirg'og'idagi Iss shahri yaqinida fors podshosi Doro III va Aleksandr o'rtasida dastlabki yirik

jang bo'lib o'tadi. Iss jangidan keyin forslar qarshiligini yetarli miqdorda yengan yenggan Aleksandr Suriya va Finikiya tamon yo'l oladi. Bu hududa faqat Tir shahri malum vaqt davomida qashilik ko'rsata oladi xalos. Ammo Aleksandr qatiq qarshilika qaramasdan Tir shahrini egalaydi va shaharni vayron etadi, 30.000ga yaqin shahar aholisi qul qilib sotib yuboriladi.

Aleksandr yurishni Finikiyadan janubga qarab davom etturdi, mil.avv.332-yilda Aleksandr Misrga yurish boshlaydi.

Misrliklar Aleksandr qo'shinlarini hursandchilik bilan kutib oladilar. Misrdagi Eron satrapi Aleksondrga qarshilik ko'rsatmaydi va kohinlar bilan uni kutib oladi. Ularning hursand bo'lishiga sabab Aleksandrning Misr xudolariga qurbonlik qilish haqida buyruq berganligi va Misr kohinlaridan bu diniy marosimlar qanday bajarilishi haqida so'raganligi bo'ldi. Kohinlar Aleksandrni fir'avn deb elon qilishadi shu tariqa Aleksandr misrni o'z hududlariga qo'shib oladi.

Misrda qisqa vaqt to'xtagan Aleksandr Misrni tark etdi va Doro III bilan Gavgamela qishlog'ida bolgan jangda (mil. avv. 331-yil) Aleksandr yana g'alaba qozondi. Aleksandr Doro III ni asir ololmagan bo'lsada fors imperyasining markaziy hududlarini egaladi. Doro III ning omon qolgan askarlari Aleksandrni "Osiyoning shohi" deb olqishlashdi. Aleksandr Bobil, Suza va Persopolni egaladi. Bular Aleksandr uchun berilgan uch ulkan inom bo'ldi. Aleksandr Bobilga mil. avv.331-yili oktabr oyi o'rtalarida tantana bilan kirib keladi. So'ngi ahamoniy hukumdori Doro III aval Midyaga keyin esa Baqtryaga qochib ketadi.

K.K.Rufning ma'lumotlariga ko'ra Baqtryada Doro III ga qarshi fitna uyishtiriladi va u o'ldiriladi. Fitnaga boshchilik qilgan Bess o'zini Ahamoniyalar podshosi deb e'lon qiladi. Ammo, Bess Aleksondrga qarshi harbiy harakatlar qila olmaydi. Aleksandr Bessni zulimkor sifatida ko'rib, uni mag'lub etishga kirishdi. Bessga qarshi boshlangan bu harakat Markaziy Osiyo bo'ylab katta sayohatga aylandi. Kiropol eramizdan avvalgi 329-yilda Aleksandr zabt etishni maqsad qilgan mintaqadagi yetti shaharning eng kattasi edi. Uning maqsadi So'g'diyonani zabt etish edi. Aleksandr dastlab Kraterni uning qo'shinlariga qarshi turgan So'g'd

shaharlarining eng kattasi bo'lgan Kiropolga yubordi.

Kraterning ko'rsatmalariga ko'ra, “shahar ga yaqin joyni egallab, uni ariq va to'siq bilan o'rab oling va keyin uning maqsadiga mos keladigan qamal qurollarini yig'ing”. Mualliflar o'rtasida jang qanday o'tganligi haqidagi ma'lumotlar har xil.

Arrian Ptolemeyning Kiropol taslim taslim bo'lganini, Arrian esa Aristobulning so'zlariga ko'ra, bu yerga bostirib kirilganligini va shahar aholisi qirg'in qilinganligini aytadi.

Xulosa: Aleksandr Makedonskiy o'z davrining kuchli hukmdori bo'lgan. Yosh bo'lishiga qaramasdan Aleksandr yirik imperiya asoschisiga aylangan. Aynan Iskandar olib brogan harbiy yurishlar dunyo tarixida katta ahamiyatga sazovor desak adashmagan bo'lamiz. U olib brogan harbiy yurishlar bosib olingan o'lkalardagi tarixiy o'zgarishlarga sabab bo'lgan. Tarixchilar Iskandar haqida turli qarasharga va fikrlarga ega bo'lib ularning fikrlari o'zaro solishtirishlarga qarab o'zgarib boradi. Makedoniyaik Aleksandr davlati va harbiy yurishlari to'risida bugungi kunda ham izlanishlar davom etirilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. D. Urakov, R. Tursunov, A. Biykuziyev, B. Xaynazarov – “ Jahon Tarixi”, “ Innovatsiya – Ziyoy” Toshkent 2020. 195220-betlar.
2. A. Kabirov- “ Qadimgi Sharq Tarixi”, “ Tafakkur” Toshkent 2016. 276-280 betlar.
3. R. Rajabov – “ Qadimgi Dunyo Tarixi”, “ Fan va texnologiya “ Toshkent 2009. 289-bet.
4. Q. usmnov, M. Sodiqov, S. Burxonova – “ Iqtisod Moliya” Toshkent 2016. 44-48 betlar.
5. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.